

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Hagyomány és Design kérdései

(a MIE Textil Tanszék Öltözködési szakcsoport Bőr szakirány tárgytervezésének szemszögéből)

- A művész akár mint oktató, akár mint nevelő - csak akkor állhat helyzete magaslatán, ha értelmével, érzelmeivel átfogja korának teljes perspektíváját, a MÚLT örökségét, a JELEN kihívását és a JÖVŐ ígérését. -

(Kepes György)

- A tervező-művész és a művész oktató felelőssége nagy és igen összetett.
- A tehetség adottság, tanítani nem lehet, csak a feladatmegoldó képesség és a tudás fejleszthető.

Az oktatás CÉLJA és legfontosabb feladatai:

Olyan **TERVEZŐI SZEMLELET** és **MAGATARTÁS** kialakítása, amely képessé teszi az alkotót a tárgytervezés lényegének az **egyensúlynak, a harmóniának a megteremtésére**

- funkció - anyag - forma – szerkezet
- jelen - múlt - jövő között

legyen szó **egyedi, kézműves** vagy **iparilag sokszorosítható (design)** tárgyokról,

- mely képessé teszi az alkotót a valós emberi igények feltárására és annak progresszív, humánus megoldására,
- hogy ökodeSIGN szemlélettel tervezzen (a természet egyensúlyának az egészséges emberi élet fenntartásának érdekében),
- fontos a komplex vizuális látásmód kifejlesztése, hogy környezetével együtt alakítsa tárgyait,
- művelt, minden irányban nyitott, kreatív alkotó nevelése a cél, aki ismeri a hagyományokat és a legújabb művészeti és tudományos kutatások eredményeit,
- el kell sajátítani egy olyan kommunikációs készséget, mely alkalmassá teszi a specialistákkal való együttműködésre, terveik megvalósítása érdekében,
- meg kell tanulnia azokat a művészi technikai kifejezési módokat, melyekkel terveit ábrázolni és bemutatni tudja. (rajzi, makettezési technikáktól a számítástechnikáig...)

Szűkebb szakterületem a MIE-Textil tanszék Öltözködési- szakcsoport, BŐR - szakiránya

1993-tól vezetem a szakot 20-25 hallgató tervezési és gyakorlati munkáját irányítom. (Abaházi Katalin tervező-tanár közreműködésével)

- Tervező művészeket képzünk az öltözködési tárgyak és környezetünk bőr – műbőr tárgyainak formatervezésére.
- Olyan tervezőket, akik mind az ipari design, mind a kézműves tárgyak tervezése területén megállhatják a helyüket.
- Az oktatás a szakmai alapok elsajátítása után személyre szabott. Célja, hogy a diplomáig kialakuljon a hallgató tervezői iránya, egyéni stílusa.
- A szaktörténeti ismeretek elsajátítása érdekében szoros a kapcsolatunk a múzeumokkal (Néprajzi, Iparművészeti, Nemzeti, Hadtörténeti, K-Ázsiai ..stb). A hallgatók a múzeumi tanulmányok, a rekonstrukciós munkák során közvetlenül ismerkedhetnek meg a kézműipari, népművészeti hagyományokkal, azokkal az értékekkel, szerkezeti - díszítési és formai megoldásokkal, melyeket érdemes újra gondolni a kor igényei szerint.

Történelmünket, gazdasági múltunkat és jelenünket ismerve, úgy gondolom, hogy Magyarországon a HIGH-TECH helyett a magas minőségű, kisszériás termékek létrehozásának vannak meg a lehetőségei.

A nagy bőrfeldolgozó gyárak megszűntek, a létrejött üzemek kis sorozatú termelésre alkalmasak.

Ezért az utóbbi időben a kisszériás tárgytervezés nagyobb hangsúlyt kapott a design oktatása mellett.

Napjainkat a stílusok, irányzatok sokasága jellemzi, köztük eligazodni, a valós értékeket megtalálni nehéz.

A hagyományos ábrázolástól a művészet tagadásáig, a kézműves termékektől a high-tech produkciókig minden jelen van.

Egyetlen formatervezői stílus, elmélet sem kapott domináns szerepet a többi fölött.

A művészet is keresi a kiutat. Újra kell gondolni az ember és környezete közötti kölcsönösséget.

Soha nem látott mértékű kutatás indult el az új kísérletek, találmányok mellett a régi értékek irányába is, mind az alkotóművészet, mind a tudomány területén.

A konstruktív tervezői szemlélet kialakításához szükség van TÁMPONTOKRA, PÉLDAKÉPEKRE.

Melyek ezek a TÁMPONTOK? (információs források)

- a TERMÉSZET

mint harmonikus egység, sok mindent tanulhatunk **a rendjéből, törvényszerűségeiből** (arányrendszert, formai, szerkezeti megoldásokat, színhangulatokat ...)

Nem csak formai, de mélyrehatóbb (biokémiai) elemzése is folyik. (pl. hullóbőrök mikroszkopikus tanulmányozása tette lehetővé a lélegző műbőrök gyártását.)

- a MARADANDÓ MŰVÉSZI ÉRTÉKEK

„Harmonikus az a tárgy, mely szép és művészi értékkel bír”

A művészi értékekkel rendelkező tárgyak képesek a harmóniát létrehozni, melyek nem csak értelmünkre, hanem érzelmeinkre is hatnak. Az érzelmeinkre ható, megfoghatatlan, kiszámíthatatlan jelleget a művész tudja leginkább megragadni az érzékenysége és intuíciói révén.

A **klasszikus művészet** olyan arányt, mértéket, nyugvó középpontot jelent, ami biztonságot ad és minden korban a legújabb stílusok mellett helye van. Pl. az Egyiptomi, Görög-Római művészettől, Michelangelon, Leonardon keresztül Picassoig

Akkor születnek maradandó értékek, ha a művészet a hétköznapijaink részévé válik.

-az ÚJ MŰVÉSZETI TÖREKVÉSEK, KUTATÁSI EREDMÉNYEK

-a DIVAT

A művészetnek egy speciális ága, mely gyorsan reagál a világ eseményeire. Múló jelenség, amint létrejön, tagadja is önmagát, információkat ad a jövő vizuális gondolkodásáról. Óriási ipara, publicitása van a médiákon keresztül. Mozgató rugója az üzleti érdek, a pénz.

Művészek, szakemberek és a divatérzékeny közönség együttesen hozzák létre.

A divat a művészet és a design nem ellentétes tendenciák, egymásra hatnak, egymást inspirálják.

-a HAGYOMÁNYOK

A hagyományoknak nem a nosztalgia, hanem a lényegi gondolatok használhatósága, időszerűsége ad súlyt és létjogosultságot.

- Az emberek beleszületnek a hagyományokba.
- Sokféle hagyomány létezik, tárgyi, öltözködési, vallási, viselkedési szokások ...stb.
- A hagyományok hosszú idő során felhalmozott olyan értékek, melyek kiállták az idő próbáját és közkinccsé váltak.
- A hagyományok helyenként, koronként változnak.
- Ismernünk kell a szűkebb és tágabb környezetünk hagyományait (hazai és nemzetközi értékeket). A modern művészet és a hagyomány között nem lehet ellentét, ha a fejlődés egészséges és ha a humánus az alkotás célja.
- Azok az országok, ahol a hagyományok folytonossága biztosított volt gyorsabban, egyenletesebben fejlődtek, pl. Anglia, skandináv államok stb.

„Ma létfontosságú feladatunk az olyan alkotás, amely egy időben fogja fel a múltat és a jövőt” (Kenzo Tange)

A tárgytervezés szempontjából többféle hagyomány ismerete fontos

- **egyetemes művészeti** stílusok, értékek
- **népművészeti** - helyi szokások, jellegzetességek
- **az ipari formatervezés (design)** hagyományai
- **szűkebb szakterületünkhöz kapcsolódó - öltözék, öltözék-kiegészítők bőrtárgyak** hagyományai.

DESIGN kialakulásának története

Hagyományként tekinthető azoknak az alkotóknak, tervező műhelyeknek, iskoláknak a munkássága is, akik felismerték a tervezés fontosságát, az iparosodás, tömeggyártás technológiai fejlődésének idején.

A modern formatervezést W. Morris indította el a kézművesség megújításával. A századforduló úttörői - Mackintosh, Wiener Werkstatte,- J. Hoffmann, Klimt, Otto Wagner...stb. tovább léptek mikor felfedezték a gépi művészet lehetőségeit.

A modernizmus végső jellegét Bauhaus iskola mesterei határozták meg, Gropius, Kandinszkij, Moholy Nagy László, Breuer Marcell...

A modern építészeti elveket alkalmazták a formatervezésben is. „A FORMA követi a funkciót”.

A 60-as években megkérdőjelezzük „ortodox” tanait „a jó ízést”, „a modernséget”. Elindul egy új mozgalom a POSTMODERN, az uniformizálás ellenpontjaként.

„Számomra rokonszenvesebb az is-is, mint a fekete-fehér” „A több nem kevesebb”. (R. Venturi)

A 20. sz. végén kialakult az „Új érzékenység” irányzat, meghatározó személyisége Ettore Sottsass formatervező a Memphis mozgalom és az Alchimia stúdió vezetője. Sokszínűség, alternativitás, az egyéniség felerősödése jellemzi.

PÉLDAKÉPEK,

- azok az alkotók, akik munkásságukkal megmutatták, hogyan lehet a tradíciót az új igényekkel összekapcsolni és maradandó művészi értéket létrehozni.

A teljesség igénye nélkül néhányat kiemelve:

KÓS KÁROLY(1883-1977)

Elsők között használta fel a népi építészetet a műépítészetben. Olyan hagyományokra épülő művészetet hagyott ránk, ami napjainkban is aktuális és modern.

(Pl. a Zebegényi templom, Budapesti Állatkert pavilonjai, Wekerle telep, ...stb.)

Mindig nagy figyelmet szentelt a helyszín, környezet sajátosságainak.

„A modern építészetnek a környezetből kell kinőnie” - hangsúlyozta.

FINNORSZÁG

A hagyomány, korszerűség, társadalmi igények ideális kombinációját tudták létrehozni. Példát mutatva a világnak.

Építészetükben, iparművészetükben a természet elemei emelkednek szimbolikus rangra.

Pl. jégkristályok, néma fenyőerdő, lekoptatott gránit sziklák, ...stb.

A zord, hideg éghajlat (rövid nappalok, hosszú éjszakák) alakították ki az otthon kultúrájának magas színvonalát.

Az otthon számukra a menedék, melegség színhelye lett.

ALVAR AALTÓ

A 20. század egyik legnagyobb építésze, designer-e.

Soha nem akart semmilyen avantgard irányzathoz csatlakozni. Művészetét az időállóság, természetes anyaghasználat jellemzi, ami mély humanizmusából ered. Tárgyait még ma is gyártják és forgalmazzák. (Pl. Savoly üvegváza sorozata -1937)

TÁPIÓ WIRKALA – designer

Szabálytalan, izgalmas eredeti tárgyai a Lappföld és a lapp kultúra szellemét tükrözik.

A tárgyak technikai megoldásait és a sorozatgyártását maga kísérletezte ki.

Pl. „Levél-zuzmó” tálak, „KANTARELLA” váza sorozatok,...stb.

MARIMEKKO – textiltervező

JAPÁN

A DESIGN a japán esztétika ideális alkotó területe: - kidolgozni egyetlen szerkezetet amely sokféle funkcióra képes magas fokon. (ikebana, bonsai ..stb. szellemében).

A nagy népsűrűséggel, területi gondokkal küzdő japán lakosság számára létfontosságú, mert csökkenti a szükséges tárgyak számát és helytakarékos.

Az ősi japán kultúra értékei tovább élnek:

- a mini rádiókban, fényképezőgépekben stb.

- kicsi méret, precíz megmunkálás, kiváló teljesítmény, energia és alapanyag takarékos szemlélet....stb.

Pl. ISSVE MIYAKE izgalmas ruha-plasztikái az ősi japán papírhajtogatás elveit követik, a legmodernebb anyagok, technikák felhasználásával.

SHIRO KURAMATA - formatervező bútorai. A hagyománytisztelet és az új törekvések szép példái. Pl. „hullámozó szekrény sorozata”, „KYOTO” tonet asztalkája.

DÁNIA

ARNE JACOBSEN - építész

a II. Világháború után a bútortervezésben fontos szerepet játszott. A népi bútorok rusztikus formáit, szerkezetét megújítva tervezte a humánus bútorait, székeit, melyeket organikus formavilág, kifinomult szobrászi elegancia jellemez.

Pl. „Hangya szék”, „Tojás fotel”, „Hattyú fotel” ...stb.

SZAKTERÜLETÜNK HAGYOMÁNYAI

-az öltözködés, a divat, a bőrtárgyak fejlődése, és azoknak a tervezőknek a munkái, akik nagy hatást gyakoroltak a mai korszerű öltözködés kialakulására.

Pl. Paul Poiret, Chanel, Pier Cardin, Yves-Saint Laurent, Armani, Perugia, Roger Vivier stb.

- a **NOMÁD** (halászó, vadászó, állattartó) **népek** magas színvonalú bőrtárgy-kultúrájának vizsgálata: a nehéz természeti körülmények hogyan befolyásolták a tárgyak leleményes, funkcionális, anyagtakarékos megoldásait.

Pl. Eszkimók bőrkajakja, anorákja. É-Amerikai indiánok mokaszinjei, Szibériai népek - bőrtárolói ...stb.

Bonyolult korunk művészeti életét a sokszínűség, változatosság jellemzi. A műfajok, stílusok között az éles határok elmosódtak, átjárhatóvá váltak. Előítélet nélkül, szabadon alkalmazzák a különböző anyagokat, technikákat, stílusokat.

Az egyéniség, az erőteljes karakter jelentős szerephez jut.

Megnő az igény a szériatermékek mellett egyedibb jellegű, szimbolikus tartalmakat hordozó tárgyak iránt.

Az alkotók a technikai újdonságok mellett gyakran nyúlnak vissza a tradicionális kézművességhez, (mint inspirációs forráshoz) egy új látvány-produktum érdekében.

Azok a hallgatók, akik hagyományaikat jól ismerik, biztosabban, könnyebben oldják meg tervezési feladataikat.

Fontosak azok a feladatok, melyeket komoly kutató, majd kísérletező munka követ, mert így jöhetnek létre olyan újszerű, találmányszintű megoldások, melyek biztosíthatják a további fejlődés lehetőségeit.

Mindig törekedni kell a maradandó művészi érték megteremtésére.

A nemzetközi és hazai pályázatokon elért sikerek meggyőzően igazolják az oktatás helyes irányát.

Albert Melinda elnyertre a MANDARINA-DUCK világcég, majd a firenzei PRÁDA divatcég vezető-tervezői állását.

Pinvitzky Juditot és Rácz Juditot a LONDON COLLEGE OF FASHION Művészeti Akadémia meghívta a kézműves technikák és tárgyak oktatására.

A bolognai LINEA PELLE CIPŐPÁLYÁZAT I. díját kaptuk.

A milánói CRESPHY TROPHY nemzetközi pályázaton több díjat nyertünk. (II., III., IV. helyezést).

A formatervezői nívódíj pályázaton folyamatosan nyernek a hallgatóim.

A „Kozma Lajos” és „Moholy” ösztöndíjat majdnem minden végzett hallgatóm megkapta.

Jankovics Zsuzsanna
egyetemi adjunktus